

Погорецький М. А.,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000–0003–0936–0929

Міцкан О. А.,
студентка магістратури II року навчання
юридичного факультету
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000–0003–0804–1811

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.3/31-42>

УДК 343.14

СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ «ДОСТАТНЯ ПІДСТАВА» У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті на підставі результатів аналізу наукових зарубіжних доктрин, зарубіжного кримінального процесуального законодавства, зарубіжної правозастосовної практики, практики Європейського суду з прав людини досліджуються проблемні питання застосування стандарту доказування «достатня підстава» у вітчизняному кримінальному процесі.

Актуальність цієї статті полягає в тому, що стандарт доказування «достатня підстава» або «імовірна причина» (probable cause) у системі стандартів доказування у вітчизняному кримінальному процесі за чинним КПК України посідає особливе місце й застосовується для прийняття більшості процесуальних рішень на стадії досудового розслідування.

Метою статті є обґрунтування основних напрямів використання у кримінальному процесі України стандарту доказування «достатня підстава», зважаючи на правову природу цього стандарту.

Доводиться, що «достатня підстава» є стандартом доказування у кримінальному процесі України, виконання якого визначається на основі «здорового глузду» та при фактичному аналізі (оцінці) всієї сукупності фактів та обставин в їх цілісності уповноваженими суб'єктами з використанням спеціальних знань та досвіду щодо встановлення наявності «достатніх підстав» для прийняття відповідного процесуального рішення.

Виконання стандарту доказування «достатня підстава», як і «обґрунтована підозра», не передбачає відсутності сумнівів у винуватості особи. Достатнім є імовірне знання про вчинення особою кримінального правопорушення з тією лише різницею, що за вищим стандартом міра переконаності має бути вищою. Причому у межах «гнучкого» стандарту доказування «достатня підстава» вимоги до ступеня імовірності також можуть варіюватися залежно від того, наскільки негативно відповідне процесуальне рішення вплине на права особи.

Доводиться, що за чинним КПК України стандарт доказування «достатня підстава» застосовується для прийняття більшості процесуальних рішень на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні, коли самої лише обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення є недостатньо з огляду на значне обмеження прав особи в результаті прийняття відповідного рішення. Причому гнучка природа стандарту доказування «достатня підстава», що полягає в залежності необхідної міри переконаності за відповідним стандартом від обставин конкретного кримінального провадження, дозволяє стверджувати про його придатність для ухвалення широкого спектру процесуальних рішень.

Стандарт доказування «достатня підстава» використовується для ухвалення таких процесуальних рішень: про застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження; при вирішенні питання про застосування запобіжних заходів як різновиду заходів забезпечення кримінального провадження; при вирішенні питання про проведення окремих слідчих (розшукових) дій; при вирішенні питання про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та при вирішенні питання про використання результатів негласних слідчих дій в іншому кримінальному провадженні; при вирішенні питання про поміщення особи у приймальник-розподільник для дітей (ч. 4 ст. 499 КПК України).

Ключові слова: стандарт доказування, достатня підстава, Верховний суд США, Європейський суд з прав людини, докази, кримінальне провадження.

*'De his quae non sunt et quae non
aparent idem est iudicium'*¹

Постановка проблеми. У системі стандартів доказування в кримінальному процесі України, що сформувалася з прийняттям чинного Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК України), особливе місце посідає стандарт доказування «достатня підстава» або «імовірна причина» (*probable cause*), що застосовується для прийняття більшості процесуальних рішень на стадії досудового розслідування². У зв'язку з тим, що законодавець не надав нормативного визначення стандартів доказування в цілому та окремих їх видів, виникають значні труднощі

в правозастосуванні, що нерідко пов'язані з порушенням основоположних прав людини та невиконанням Україною зобов'язань за міжнародними договорами³.

Натомість у країнах англосаксонської системи права, зокрема в Сполучених Штатах Америки, для яких концепція стандартів доказування є класичною, зважаючи на існування у цих країнах змагальної моделі кримінального судочинства та тенденції до формалізації судового пізнання, склалася значна практика застосування стандарту доказування «достатня підстава». Цей стандарт доказування широко застосовується й у кримінальному процесуальному законодавстві та правозастосовній практиці багатьох європейських країн

¹ Цей вислів з латинської перекладається як «перед судом те, чого не існує, і те, що не доведено, однаково», див. Cobbett's complete collection of state trials and proceedings for high treason, and other crimes and misdemeanors from the earliest period to the present time ... from the ninth year of the reign of King Henry, the Second, A.D. 1163, to ... [George IV, A.D. 1820] Vol. IV (London, R. Bagshaw [etc.], 1809–26) 780.

² Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> дата звернення: 27.04.2019.

³ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004> дата звернення: 01.05.2019.

та практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Тому з'ясування сутності та напрямів застосування стандарту доказування «достатня підстава», що був імплементований у кримінальний процес України з права західних країн, потребує здійснення порівняльно-правового аналізу вітчизняного кримінального процесуального законодавства та законодавства цих країн, а також правозастосовної практики, що є актуальним у контексті застосування цього стандарту у вітчизняному кримінальному процесі для підвищення його ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У парадигмі сучасного кримінального процесу України дослідження правової природи стандарту доказування «достатня підстава» у кримінальному процесі здійснювали В.П. Гмирко¹, Р.В. Бараннік, О.П. Кучинська², А.А. Павлишин, Х.Р. Слюсарчук³ та ін. Також вивченню цієї проблематики присвячено роботи зарубіжних науковців, серед яких Р. Дж. Басігаль⁴, К. Хьюстон⁵ та ін. Однак мало дослідженими є напрями застосування стандарту доказування «достатня підстава» в системі інших стандартів доказування у кримінальному процесі України.

Тому **метою статті**, зважаючи на правову природу стандарту доказу-

вання «достатня підстава», є обґрунтування основних напрямів використання у кримінальному процесі України цього стандарту.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Сфера застосування стандарту доказування «достатня підстава» у сучасному кримінальному процесі України є дуже широкою. Аналіз наукових джерел⁶, а також норм КПК України⁷ й правозастосовної практики⁸ дає підстави сформулювати типи процесуальних рішень, які ухвалюються за стандартом доказування «достатня підстава»:

1) *про застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження*: викликів слідчим, прокурором та судових викликів (ч. 2 ст. 133; ч. 1 ст. 134 КПК України); тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (ч. 1 ст. 148 КПК України), причому за ч. 1 ст. 152 КПК України слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом, якщо слідчий, прокурор не доведе наявності *достатніх підстав вважати*, що такий захід необхідний для припинення кримінального правопорушення чи запобігання вчиненню іншого, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного

¹ В Гмирко, *Доказування в кримінальному процесі: діяльнісна парадигма. Теоретичний аналіз. Проблема-тизація. СМД-репрезентація: монографія* (Дніпропетровськ, Академія митної служби України 2010) 314.

² О Кучинська, Р Бараннік, 'Національна та міжнародна практика застосування норм, що містять оцінні поняття, під час обрання запобіжних заходів' (2017) 4(37) *Часопис цивільного і кримінального судочинства* 164–171.

³ А Павлишин, Х Слюсарчук, 'Стандарт доказування «достатня підстава»: тлумачення Верховного суду США та національна практика застосування' (2018) 1(20) *Правова позиція* 103–110.

⁴ R Bacigal, 'Making the Right Gamble: the Odds on Probable Cause' (2004) 74 *Mississippi Law Journal* 279–335.

⁵ C Houston, 'Probable Cause Means Probable Cause: Why the Circuit Courts Should Uniformly Require Officers to Establish Probable Cause for Every Element of an Offense' (2016) *University of Chicago Legal Forum* 809–837.

⁶ А Степаненко, 'Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» в кримінальному провадженні' (дис. канд. юр. наук, Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса) (2017) 26–28; А Павлишин, Х Слюсарчук, 'Стандарт доказування «достатня підстава»: тлумачення Верховного суду США та національна практика застосування' (2018) 1(20) *Правова позиція* 103–110 та ін.

⁷ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> дата звернення: 27.04.2019.

⁸ У процесі дослідження проблем застосування стандарту доказування «достатня підстава» у вітчизняній правозастосовній практиці нами досліджено понад 1,5 тис. кримінальних проваджень НПУ та СБУ за 2015–2018 рр.

щодо перешкоджання кримінальному провадженню, забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; відсторонення від посади (за ч. 1 ст. 157 КПК України, слідчий суддя, суд відмовляє у задоволенні клопотання про відсторонення від посади, якщо слідчий, прокурор не доведе наявності *достатніх підстав вважати*, що такий захід необхідний для припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином); тимчасовий доступу до речей та документів (ч. 2, 5, 7 ст. 163 КПК України); тимчасове вилучення майна (ч. 2 ст. 167 КПК України); накладення арешту на майно (ч. 3–5 ст. 170 КПК України);

2) *при вирішенні питання про застосування запобіжних заходів як різновиду заходів забезпечення кримінального провадження*: відповідно до ч. 2 ст. 177 КПК України підставою застосування запобіжного заходу є наявність *обґрунтованої підозри* у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають *достатні підстави* слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені ч. 1 ст. 177 КПК України); при вирішенні питання про надання дозволу слідчим суддею на затримання з метою приводу (за ч. 4 ст. 189 КПК України, мають бути «...*достатні підстави вважати*, що підозрюваний, обвинувачений переховується від органів досудового розслідування чи суду; одержавши відомості про звернення слідчого, прокурора до суду із клопотанням про застосування

запобіжного заходу, підозрюваний, обвинувачений до початку розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу вчинить дії, які є підставою для застосування запобіжного заходу і зазначені у ст. 177 КПК України);

3) *при вирішенні питання про проведення окремих слідчих (розшукових) дій*: при вирішенні питання про проведення обшуку житла чи іншого володіння особи, а також осіб, що перебувають у цьому житлі чи іншому володінні (ч. 5 ст. 234 КПК України містить перелік обставин, які мають доводитися за стандартом доказування «достатня підстава»);

4) *при вирішенні питання про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та при вирішенні питання про використання результатів негласних слідчих дій в іншому кримінальному провадженні*. Так, відповідно до ч. 3 ст. 248 КПК України слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо прокурор, слідчий доведе наявність *достатніх підстав* вважати, що вчинено злочин відповідної тяжкості;

5) *при вирішенні питання про поміщення особи у приймальник-розподільник для дітей* (ч. 4 ст. 499 КПК України);

6) *при вирішенні питання про здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру* (ч. 1 ст. 503 КПК України) тощо.

Таким чином, у той час коли в кримінальному процесі України сфера застосування стандарту доказування «достатня підстава» є досить широкою, у країнах загальної системи права (*inter alia*, у США, де сформувалася значна практика застосування цього стандарту доказування) він застосовується для прийняття обмеженого кола процесуальних рішень: затримання особи та проведення обшуку¹. У цьому контексті виникає слушне питання щодо придатності застосування стандарту доказування

¹ А Павлишин, Х Слюсарчук, 'Стандарт доказування «достатня підстава»: тлумачення Верховного суду США та національна практика застосування» (2018) 1(20) *Правова позиція* 103–110.

«достатня підстава» у його класичному розумінні для прийняття такого широкого кола процесуальних рішень. Відповідь на це питання лежить у площині з'ясування правової природи стандарту доказування «достатня підстава», що склалася в практиці іноземних судів, де відповідний стандарт доказування має тривалу історію застосування, зокрема, Верховного суду США (далі – ВС США).

Згідно з четвертою поправкою до Конституції США від 1791 року, яка втілює принцип «домівка кожного – його фортеця», право людини на особисту безпеку, а також безпеку житла, кореспонденції та дій від необґрунтованих обшуків та виїмки не може бути порушено та жодного ордеру на їх проведення не може бути ухвалено, крім як за наявності *достатніх підстав*, підкріплених клятвою чи підтвердженням (письмовою заявою) з докладним описом житла, у якому проводитиметься обшук, а також осіб і речей, що розшукуються¹. Однак нормативне визначення стандарту доказування «достатня підстава» в праві США відсутнє, так само як і в праві України, тому тлумачення змісту цього стандарту доказування є цілковито результатом діяльності судів². Це, у свою чергу, зумовлює його «гнучкість», адже достатність підстав для прийняття процесуального рішення залежатиме від специфіки конкретного кримінального провадження. ВС США ще в 1983 році у справі *Illinois v. Gates* зазначив, що стандарт доказування «достатня підстава» є «практичним, нетехнічним» стан-

дартом доказування, який залежить від «фактичних і практичних міркувань повсякденного життя, що лежать в основі дій розумної та розсудливої людини»³.

Одне з перших визначень стандарту доказування «достатня підстава» було надано ВС США у справі *Carroll v. United States*: «Достатня підстава існує там, де факти та обставини в межах знання офіцерів, уповноважених на здійснення арешту, та щодо яких вони мають обґрунтовано достовірну інформацію самі по собі достатні для того, щоб переконати розумного спостерігача, що злочин вчиняється чи його було вчинено»⁴. Це визначення однак є досить широким та не дозволяє відмежувати стандарт доказування «достатня підстава» від інших стандартів доказування, що застосовуються для прийняття проміжних процесуальних рішень у кримінальному провадженні, зокрема «обґрунтованої підозри». При цьому у теорії кримінального процесу обґрунтовується, що стандарт доказування «обґрунтована підозра» є найнижчим за ступенем переконаності стандартом доказування в ієрархічній та динамічній системі стандартів доказування у кримінальному провадженні, а тому для прийняття процесуальних рішень, що здатні значно обмежити права особи, самої лише обґрунтованої підозри недостатньо, а доведення відповідних обставин у кримінальному провадженні здійснюється за стандартом доказування «достатня підстава»⁵.

Спробу розмежування цих стандартів доказування було здійснено у справі

¹ U.S. Constitution. Fourth Amendment. Cornell Law School. <https://www.law.cornell.edu/constitution/fourth_amendment> accessed 29.04.2019.

² На необхідність аналізу судової практики для встановлення сутності відповідних правових категорій за відсутності нормативного визначення звертав увагу Террі Скольник у відповідній праці, див. Т. Skolnik, 'The Suspicious Distinction between Reasonable Suspicion and Reasonable Grounds to Believe' (2015) 47:1 *Ottawa Law Review* 231.

³ *Illinois v. Gates*, 462 U.S. 213 (1983). <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/462/213/>> accessed 29.04.2019.

⁴ *Carroll v. United States*. 267 U.S. 132 (1925). <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/267/132/>> accessed 29.04.2019.

⁵ Докладно див.: М. Погорецький, О. Міцкан, Стандарт доказування «обґрунтована підозра» у практиці Європейського суду з прав людини: вплив на вітчизняну правозастосовну практику (2019) 1 *Вісник кримінального судочинства* 37–49; А. Павлишин, Х. Слюсарчук, Стандарти доказування у кримінальному провадженні: монографія (Львів, Видавництво ТОВ «Колір ПРО» 2018); А. Степаненко, 'Стандарт доказу-

Terry v. Ohio, де ВС США приймав рішення, чи відповідає четвертій поправці до Конституції США тимчасове затримання особи та її обшук на предмет наявності зброї за стандартом доказування «обгрунтована підозра», коли відсутні достатні підстави для арешту такої особи¹. Таким чином, основними відмінностями між цими стандартами доказування є *вид процесуального рішення*, яке приймається на підставі цього стандарту доказування, а також *ступінь імовірності* вчинення особою відповідного кримінально караного діяння.

Аналізуючи практику ВС США та окружних судів штатів, К. Хьюстон відзначив два основні підходи до розуміння стандарту доказування «достатня підстава»²:

1) підхід «усіх елементів» (*all-elements approach*), за яким стандарт доказування «достатня підстава» має поширюватися на кожен елемент кримінального правопорушення, включаючи суб'єктивну сторону *mens rea*³. Натомість у справі *Adams v. Williams* ВС США встановив, що «достатня підстава не вимагає наявності такої самої кількості специфічних доказів кожного елементу вчинення злочину, які б вимагалися для ухвалення обвинувального вироку»⁴;

2) підхід «частини елементів» (*some-elements approach*), за яким «стандарт доказування, що використовується при

ухваленні ордерів на проведення обшуку, не вимагає *prima facie* доведення кожного елементу злочину, але вірогідності, що федеральний злочин було вчинено чи вчиняється» (справа *United States v. Sevier*)⁵.

Ураховуючи, що при доведенні винуватості особи за стандартом доказування «поза розумним сумнівом» має встановлюватися кожен елемент кримінального правопорушення, доцільно стверджувати, що підхід «усіх елементів» є більш переконливим, і для здійснення арешту чи проведення окремих слідчих (розшукових) дій слід довести кожен елемент кримінального правопорушення за стандартом доказування «достатня підстава». Однак підхід «усіх елементів» не вимагає, щоб на момент прийняття процесуального рішення існували специфічні докази кожного елементу кримінального правопорушення, лише достатня вірогідність того, що уповноважена особа знайде прямі докази після проведення арешту⁶.

З огляду на широку сферу застосування стандарту доказування «достатня підстава», а також залежність його змісту від обставин конкретного кримінального провадження існують спроби квантифікувати міру імовірності, необхідну для прийняття рішення за стандартом доказування «достатня підстава». У справі *United States v. Limares* стандарт дока-

вання «поза розумним сумнівом» в кримінальному провадженні⁷ (дис. канд. юр. наук, Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса) (2017) 21–25; 109–144; та ін.

¹ *Terry v. Ohio*, 392 U.S. 1 (1968). <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/392/1/>> accessed 29.04.2019.

² Houston, C. Probable Cause Means Probable Cause: Why the Circuit Courts Should Uniformly Require Officers to Establish Probable Cause for Every Element of an Offense (2016) *University of Chicago Legal Forum* 809–811; 814–821.

³ *Williams v. City of Alexander, Ark.*, 772 F.3d 1307, 1312 (8th Cir. 2014). <<https://casetext.com/case/williams-v-city-of-alexander>> accessed 29.04.2019; *Wesby v. District of Columbia*, 765 F.3d 13, 20 (D. C. Cir. 2014). <https://www.supremecourt.gov/opinions/17pdf/15-1485_new_8n59.pdf> accessed 29.04.2019; *United States v. Joseph*, 730 F.3d 336, 342 (3d Cir.2013). <<https://casetext.com/case/united-states-v-joseph-ricky-park-1>> accessed 29.04.2019; *Thacker v. City of Columbus*, 328 F.3d 244, 256 (6th Cir. 2003) <<https://casetext.com/case/thacker-v-city-of-columbus>> accessed 29.04.2019.

⁴ *Adams v. Williams*. 407 U.S. 143 (1972) <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/407/143/>> accessed 29.04.2019.

⁵ *United States v. Sevier*, 539 F.2d 599, 599 (6th Cir. 1976). <<https://www.ravellaw.com/opinions/a929e58a7a95412aabb69ef556dd3fb4>> accessed 29.04.2019.

⁶ Houston, C. Probable Cause Means Probable Cause: Why the Circuit Courts Should Uniformly Require Officers to Establish Probable Cause for Every Element of an Offense (2016) *University of Chicago Legal Forum* 811.

зування «достатня підстава» вважався виконаним, коли було встановлено, що собака-шукач наркотиків безпомилково визначала їх наявність *шістдесят два рази*¹ (що свідчить про наявність певної закономірності). Цікавою для розуміння ступеня імовірності, необхідного для виконання стандарту доказування «достатня підстава», є справа *Maryland v. Pringle*. Фактичні обставини справи були наступними: рано-вранці офіцери поліції зупинили машину, у якій знаходилося три пасажирів, за перевищення швидкості. Поліція знайшла 763\$ згорнутих у трубку купюр у бардачку та п'ять прозорих пакетів з кокаїном. Кожен з пасажирів заперечував належність їм наркотиків та грошей, тому поліція затримала всіх трьох. ВС США підтримав арешт, зазначивши, що «це було розумно для офіцера дійти висновку про наявність змови між пасажирами автомобіля. Кількість наркотиків в автомобілі та готівки явно вказують на імовірність торгівлі наркотичними засобами, де дилери навряд чи залучили б невинувату особу з метою надання доказів проти цієї особи»².

У зарубіжній літературі було здійснено спробу розробити міру імовірності та визначити, який поріг імовірності необхідний для виконання стандарту доказування «достатня підстава»: незначна імовірність (1% – 10%); обґрунтована підозра (20% – 40%); справедлива вірогідність (40% – 49%); більш імовірно, аніж ні (51%); висока імовірність (80% – 100%). Ця шкала, розроблена Р. Дж. Басігалем щодо прийняття рішень про проведення обшуків та виїмки, однак, імовірно, може застосовуватися і щодо інших процесуальних рішень. Професор В. Р. Лафаве із цього приводу зазначив, що як виняток арешт може бути

здійснено і за імовірності менше 51%, наприклад, коли поліція знаходить труп та двох осіб поряд, кожна з яких звинувачує іншу у вбивстві³. Оскільки стандарт доказування «достатня підстава» у США застосовується до арештів, обшуків та виїмки, то можна припустити, що рівень імовірності за стандартом доказування «достатня підстава» ранжується у межах від 40% до 51%.

Попри те, що сфера застосування стандарту доказування «достатня підстава» у США досить вузька, його гнучка природа, яка полягає у варіативності рівня імовірності необхідного для виконання цього стандарту залежно від обставин вчинення кримінального правопорушення, дозволяє стверджувати, що стандарт доказування «достатня підстава» потенційно може застосовуватися до значної кількості процесуальних рішень. У цьому контексті важко погодитися з думкою А. А. Павлишина та Х. Р. Слюсарчук про те, що стандарт доказування «достатня підстава» має застосовуватися у кримінальному процесі України у тому ж аспекті, що і в США, обмежуючись прийняттям рішень про здійснення арешту та проведення обшуку⁴.

Однак слушною є думка науковців, що стандарт доказування «достатня підстава» в країнах континентальної системи права, зокрема в Україні, модифікується з огляду на формалізований характер положень вітчизняного кримінального процесуального законодавства, наявність визначення поняття доказів (ч. 1 ст. 84 КПК України), а також вичерпний перелік джерел доказів (ч. 2 ст. 84 КПК України)⁵. Справа в тому, що дослідження практики судів США свідчить про вагому роль *досвіду суб'єктів*, уповноважених приймати від-

¹ United States v. Linares, 269 F.3d 794 (7th Cir. 2001). <<https://www.courtlistener.com/opinion/775355/united-states-v-luis-c-linares/>> accessed 29.04.2019.

² Maryland v. Pringle, 124 S. Ct. 795 (2003) <<https://www.courtlistener.com/opinion/131150/maryland-v-pringle/>> accessed 29.04.2019.

³ R Bacigal, 'Making the Right Gamble: the Odds on Probable Cause' (2004) 74 *Mississippi Law Journal* 333–334.

⁴ А Павлишин, Х Слюсарчук, 'Стандарт доказування «достатня підстава»: тлумачення Верховного суду США та національна практика застосування' (2018) 1 (20) *Правова позиція* 109.

⁵ *Ibid*, С. 108.

повідне процесуальне рішення, поряд із достатністю доказів для виконання стандарту доказування «достатня підстава» і формування необхідної міри переконання для прийняття такого рішення. Однак у справі *United States v. Ortiz* ВС США наголосив, що незважаючи на право офіцерів робити обґрунтовані висновки щодо необхідності проведення обшуку транспортного засобу на основі власного досвіду у справах з іноземцями та контрабандистами, такі висновки мають бути підкріплені наявністю відповідних причин, обставин. До таких обставин можуть належати: кількість осіб у транспортному засобі, їх зовнішній вигляд і поведінка, незнання англійської мови тощо¹. Натомість для країн континентальної системи права визначальним є наявність доказів, достатніх для ухвалення обґрунтованого процесуального рішення², а досвід уповноважених суб'єктів впливає на оцінку доказів за внутрішнім переконанням. Самого лише інтуїтивного відчуття, заснованого на досвіді особи, недостатньо для прийняття відповідного процесуального рішення.

Слід також зауважити, що стандарт доказування «достатня підстава» знайшов своє вираження й у практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) як «відповідні і достатні підстави» (*relevant and sufficient reasons*), яка визнається джерелом права в Украї-

ні³. Сфера застосування цього стандарту доказування у практиці Страсбурзького суду є обмеженою і стосується доведення наявності ризиків у кримінальному провадженні для продовження строків тримання під вартою. Із плином часу самої лише обґрунтованої підозри стає недостатньо для тримання особи під вартою, а тому при вирішенні питання про продовження строків тримання під вартою національні суди мають з'ясувати наявність інших «відповідних» і «достатніх» обставин⁴. До таких обставин належать ризик переховування від правосуддя, ризик здійснення тиску на свідків чи спотворення доказів, ризик змови, ризик вчинення іншого кримінального правопорушення, ризик спричинення громадського заворушень чи необхідність захисту прав затриманої особи⁵. Не доведення наявності ризиків при ухваленні рішення про продовження строків тримання під вартою призводить до значної кількості справ проти України перед ЄСПЛ⁶.

Однак обмеження сфери застосування стандарту доказування «достатня підстава» чи «відповідні і достатні підстави» у практиці ЄСПЛ доведенням ризиків у кримінальному провадженні не означає, що цей стандарт доказування має застосовуватися винятково в цьому напрямі у вітчизняному кримінальному процесі, тобто лише в контексті доведення ризиків за ч. 1 ст. 177 КПК України.

¹ *United States v. Ortiz*, 422 U.S. 891 (1975) <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/422/891/>> accessed 01.05.2019.

² Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> дата звернення: 01.05.2019.

³ Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>> дата звернення 01.05.2019.

⁴ *Case of Makarenko v. Ukraine* (Application № 622/11): Judgement of the European Court of Human Rights 30.01.2018 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79293>> accessed 01.05.2019, paras 84–85; *Case of Idalov v. Russia* (Application № 5826/03): Judgement of the European Court of Human Rights 22.05.2012 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110986>> accessed 01.05.2019, para 140.

⁵ *Case of Ara Harutyunyan v. Armenia* (Application № 629/11): Judgement of the European Court of Human Rights 20.10.2016 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167561>> accessed 01.05.2019, para 50.

⁶ *Case of Makarenko v. Ukraine* (Application № 622/11): Judgement of the European Court of Human Rights 30.01.2018 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79293>> accessed 01.05.2019, paras 84–85; Справа «Харченко проти України» (Заява № 40107/02): Рішення Європейського суду з прав людини від 10.02.2011 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_662> дата звернення 01.05.2019, para 80; Справа «Слоєв проти України» (Заява № 17283/02): Рішення Європейського суду з прав людини від 06.11.2008 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_433> дата звернення: 01.05.2019, para 60.

Справа в тому, що роль ЄСПЛ є субсидіарною по відношенню до національних правових систем, а його компетенція обмежується тлумаченням норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та вирішенням питань про їх порушення¹. А відтак сфера застосування стандарту доказування «достатня підстава» визначається винятково вітчизняним законодавцем, тоді як практика ЄСПЛ впливає на розуміння сутності правових категорій та має бути дотримана суб'єктами правозастосування з огляду на міжнародні зобов'язання України за Конвенцією.

Нарешті деякі науковці стверджують, що низка процесуальних рішень, які в цій статті визначені як такі, що приймаються за стандартом доказування «достатня підстава», слід ухвалювати за стандартами доказування «переконання за більшою вірогідністю» та «вагоме переконання»². Поважаючи думку автора, вважаємо, що з нею не можна погодитися з огляду на такі аргументи: 1) застосування цих стандартів доказування не передбачено нормами чинного КПК України; 2) більшість процесуальних рішень, що пропонується приймати за стандартами доказування «переконання за більшою вірогідністю» та «вагоме переконання», відповідно до норм чинного КПК України приймаються за іншим стандартом – «достатні підстави», що прямо передбачено у відповідних статтях Кодексу. Причому гнучка природа стандарту доказування «достатні підстави» дозволяє його використовувати у широкому колі випадків; 3) застосування стандартів доказування «превага за більшою вірогідністю» та «вагоме

переконання» у тому аспекті, який пропонується такими дослідниками, суперечить правовій природі цих стандартів, адже у праві США, із якого ці стандарти було запозичено, вони звернені до сторони захисту і мають виконуватися при ствердженні наявності *affirmative defense* (доводів сторони захисту на користь особи обвинуваченого)³.

Висновки. Підсумовуючи викладене, вважаємо, що «достатня підстава» є стандартом доказування у кримінальному процесі України, виконання якого визначається на основі «здорового глузду» та при фактичному аналізі (оцінці) всієї сукупності фактів та обставин в їх цілісності уповноваженими суб'єктами з використанням спеціальних знань та досвіду щодо встановлення наявності «достатніх підстав» для прийняття відповідного рішення. Виконання стандарту доказування «достатня підстава», як і «обгрунтована підозра», не передбачає відсутності сумнівів у винуватості особи, достатнім є імовірне знання про вчинення особою кримінального правопорушення з тією лише різницею, що за вищим стандартом міра переконаності має бути вищою. Причому у межах «гнучкого» стандарту доказування «достатня підстава» вимоги до ступеня імовірності також можуть варіюватися залежно від того, наскільки негативно відповідне процесуальне рішення вплине на права особи.

З огляду на зазначене вище справджується теза, що в Україні стандарт доказування «достатня підстава» застосовується для прийняття більшості процесуальних рішень на стадії досудового розслідування у кримінально-

¹ Case of Avars v. Turkey (Application № 25657/94): Judgement of the European Court of Human Rights 27.03.2002 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59562>> accessed 01.05.2019, paras 283–284.

² Коло таких процесуальних рішень та відповідні аргументи наведено в праці Х Слюсарчук, 'Стандарти доказування «переконання за більшою вірогідністю» та «вагоме переконання» у кримінальному провадженні: сфера застосування' *Закарпатські правові читання: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції* (20–22 квітня 2017 р.): Т. 1. (Ужгород, Юридичний факультет Ужгородського національного університету 2017) 475–480.

³ В Степаненко, 'Стандарти переконання (досвід Сполучених Штатів Америки)' (2016) 3 Форум права С. 247; Florida's «Stand Your Ground Law»: Deadly Force, Self Defense and Immunity <<http://www.husseinandwebber.com/case-work/criminal-defense-articles/floridas-stand-ground-law/>> дата звернення 01.05.2019; Calderon v. Thompson, 523 U.S. 538 (1998) <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/523/538/>> accessed 01.05.2019

му провадженні, коли самої лише обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення стає недостатньо з огляду на значне обмеження прав особи в результаті прийняття відповідного рішення. Гнучка природа стандарту доказування «достатня під-

става», що полягає в залежності необхідної міри переконаності за відповідним стандартом від обставин конкретного кримінального провадження, дозволяє стверджувати про його придатність для ухвалення широкого спектру процесуальних рішень.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Konventsiiya pro zakhyst prav lyudyny ta osnovopolozhnykh svobod: Rada Yevropy; Konventsiiya, Mizhnarodnyy document: stanom na 04.11.1950 (zy zminamy ta dopovnennyamy, vnesenymy Protokolom № 14 vid 13/05/2014) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004> data zvernennia 01.05.2019 [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedural Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> data zvernennia 20.01.2019 [in Ukrainian].
3. Pro vykonannya rishen ta zastosuvannya praktyky Yevropeyskogo sudu z prav lyudyny (On performance of decisions and application of practice of the European Court of Human Rights): Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 № 3477-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>> data zvernennia 22.01.2019 [in Ukrainian].
4. U. S. Constitution. Fourth Amendment. Cornell Law School. <https://www.law.cornell.edu/constitution/fourth_amendment> accessed 29.04.2019 [in English].

CASES

ECTHR

5. Case of Ara Harutyunyan v. Armenia (Application № 629/11): Judgement of the European Court of Human Rights 20.10.2016 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167561>> accessed 21.05.2019 [in English].
6. Case of Avsar v. Turkey (Application № 25657/94): Judgement of the European Court of Human Rights 27.03.2002 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59562>> accessed 21.05.2019 [in English].
7. Case of Idalov v. Russia (Application № 5826/03): Judgement of the European Court of Human Rights 22.05.2012 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110986>> accessed 21.05.2019 [in English].
8. Case of Makarenko v. Ukraine (Application № 622/11): Judgement of the European Court of Human Rights 30.01.2018 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79293>> accessed 21.05.2019 [in English].
9. Sprava «Yeloyev proty Ukrainy» (zayava № 17283/02): Rishennya Yevropeyskogo sudu z prav lyudyny vid 06.11.2008 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_433> data zvernennia 21.05.2019 [in Ukrainian].
10. Sprava «Kharchenko proty Ukrainy» (zayava № 40107/02): Rishennya Yevropeyskogo sudu z prav lyudyny vid 10.02.2011 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_662> data zvernennia 21.05.2019 [in Ukrainian].

COURTS OF USA

11. Adams v. Williams. 407 U.S. 143 (1972) <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/407/143/>> accessed 21.05.2019 [in English].
12. Calderon v. Thompson, 523 U.S. 538 (1998) <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/523/538/>> accessed 21.05.2019 [in English].
13. Carroll v. United States. 267 U.S. 132 (1925). <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/267/132/>> accessed 21.05.2019 [in English].
14. Illinois v. Gates, 462 U.S. 213 (1983). <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/462/213/>> accessed 21.05.2019 [in English].
15. Maryland v. Pringle, 124 S. Ct. 795 (2003). <<https://www.courtlistener.com/opinion/131150/maryland-v-pringle/>> accessed 21.05.2019 [in English].
16. Terry v. Ohio, 392 U.S. 1 (1968). <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/392/1/>> accessed 21.05.2019 [in English].
17. Thacker v. City of Columbus, 328 F.3d 244, 256 (6th Cir. 2003). <<https://casetext.com/case/thacker-v>>

city-of-columbus> accessed 21.05.2019 [in English].

18. United States v. Linares, 269 F.3d 794 (7th Cir. 2001). <<https://www.courtlistener.com/opinion/775355/united-states-v-luis-c-linares/>> accessed 21.05.2019 [in English].

19. United States v. Joseph, 730 F.3d 336, 342 (3d Cir.2013). <<https://casetext.com/case/united-states-v-joseph-ricky-park-1>> accessed 21.05.2019 [in English].

20. United States v. Ortiz, 422 U.S. 891 (1975). <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/422/891/>> accessed 21.05.2019 [in English].

21. United States v. Sevier, 539 F.2d 599, 599 (6th Cir. 1976). <<https://www.ravellaw.com/opinions/a929e58a7a95412aabb69ef556dd3fb4>> accessed 21.05.2019 [in English].

22. Wesby v. District of Columbia, 765 F.3d 13, 20 (D.C. Cir. 2014). <https://www.supremecourt.gov/opinions/17pdf/15-1485_new_8n59.pdf> accessed 21.05.2019 [in English].

23. Williams v. City of Alexander, Ark., 772 F.3d 1307, 1312 (8th Cir. 2014). <<https://casetext.com/case/williams-v-city-of-alexander>> accessed 29.04.2019 [in English].

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

24. *Cobbett's complete collection of state trials and proceedings for high treason, and other crimes and misdemeanor from the earliest period to the present time ... from the ninth year of the reign of King Henry, the Second, A.D.1163, to [George IV, A.D.1820] Vol. IV* (London, R. Bagshaw [etc.], 1809–26) [in English].

25. Gmyrko V P, *Dokazuvannia v kryminalnomu procesi: diyalnisna paradygma. Teoretychniy analiz. Problematyzaciya. SMD-reprezentaciya: monohrafiia* (Dnipropetrovsk: Akademia mytnoyi sluzhby 2010) 314 [in Ukrainian].

26. Pavlyshyn A A, Sliusarchuk Kh R, *Standarty dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni [Standard of proof in criminal proceedings]: monohrafiia* (Lviv, LLC Kolir PRO 2018) 292 [in Ukrainian].

ARTICLES

27. Bacigal R J, 'Making the Right Gamble: the Odds on Probable Cause' (2004) 74 Mississippi Law Journal 279–335 [in English].

28. 'Florida's «Stand Your Ground Law»: Deadly Force, Self Defense and Immunity' <<http://www.husseinandwebber.com/case-work/criminal-defense-articles/floridas-stand-ground-law/>> дата звернення 21.05.2019 [in English].

29. Houston C, 'Probable Cause Means Probable Cause: Why the Circuit Courts Should Uniformly Require Officers to Establish Probable Cause for Every Element of an Offense' (2016) University of Chicago Legal Forum 809–837 [in English].

30. Kuchinska O P, Barannik R B, 'Nacionalna ta miznarodna praktyka zastosuvannia norm, scho mistiat ocinni poniattia, pid chas obrannia zapobiznyh zahodiv' (2017) 4(37) Chasopys civilnogo i kryminalnogo sudochinstva 164–171 [in Ukrainian].

31. Pavlyshyn A A, Sliusarchuk Kh R, 'Standart dokazuvannia «dostatnia pidstava»: tlumachennia Verhovnogo Sudu S. Sh.A ta nacionalna praktyka zastosuvannia' (2018) 1(20) Pravova pozycja 103–110 [in Ukrainian].

32. Pogoretsky M A, Mitskan O A, 'Standart docazuvannia «obgruntovana pidozra» u praktyci Yevrjpeyskogo sudu z prav lyudyny: vplyv na vitchiznianu pravozastosovnu praktiku. Visnyk kryminalnogo sudochinstva' (2019) 1 137–49 [in Ukrainian].

33. Skolnik. T, 'The Suspicious Distinction between Reasonable Suspicion and Reasonable Grounds to Believe' (2016) 1 Ottawa Law Review 223–249 [in English].

CONFERENCE PAPERS

34. Sliusarchuk Kh R, 'Standarty dokazuvannia «perekonannia za bilshoyu virogidnistiu» ta «vagome perekonannia» y kriminalnomu provadzhenni: sfera zastosuvannia. Zakarpatski pravovi chytannia^ materialy IX Miznarodnoi nauko-vo-practychnoi konferencii (20–22 kvitnia 2017) T.1 (Uzhorod, Yurydychny facultet Uzhorodskogo nacionalnogo universytetu 2017) 475–480 [in Ukrainian].

THE DISSERTATION AUTHOR'S ABSTRACT

35. Stepanenko A S, 'Standart dokazuvannia «poza rozumnym sumnivom» v kryminalnomu provadzhenni' [Standard of proof «beyond reasonable doubt» in criminal proceedings] (PhD in Law thesis, Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia» 2017) 234 [in Ukrainian].

Pohoretskiy M.,
Doctor of Law science, professor,
Head of Justice Department
Faculty of Law
Taras Shevchenko National University of Kyiv
ORCID ID: 0000-0003-0936-0929

Mitskan O.,
Higher degree student
Faculty of Law
Taras Shevchenko National University of Kyiv
ORCID ID: 0000-0003-0804-1811

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.3/31-42>

STANDARD OF PROOF «SUFFICIENT REASON» IN THE CRIMINAL PROCEDURE OF UKRAINE

Annotation. Based on the results of analysis of foreign doctrine, foreign procedural legislation, foreign law enforcement practice, the practice of the European Court of Human Rights.

In the article explores problematic issues of the application of the standard of proof «sufficient reason» in the domestic criminal process.

The relevance of the article is that the standard of proof «sufficient reason» or «probable cause» in the system of standard of proof in the domestic criminal process has a special place and using to accept most procedural decisions at the pre-trial investigation.

The purpose of the article is to substantiation the main direction of using in the criminal proceed of Ukraine standard of proof «sufficient reason» taking into account the legal nature of this standard.

In the article proved that «sufficient reason» is the standard of proof in the criminal proceed of Ukraine execution of which is based on «common sense» and in the factual analysis (assessment) of the whole set of facts and circumstance in their integrity, authorized entities with the use of special knowledges and experience on establishing «sufficient reason» for making appropriate procedural decision.

Implementation of the standard of proof «sufficient reason» as well as «reasonable suspicion» doesn't envisage a lack of doubt as guilty of the person. Sufficient is a possible knowledge about committing criminal offence by person with the difference that for the highest standard measures have to be higher. Moreover, within «flexible» standard of proof «sufficient reason» of the level of probability can also vary, depending on how much negatively appropriate procedural decision will affect the rights of the person.

Prove that in the current Criminal procedural code of Ukraine the standard of proof «sufficient reason» is used to accept most procedural decisions at the pre-trial investigation stage in criminal proceedings, when the most reasonable suspicion of a committing person criminal offence is insufficient due to significant restrictions on human rights as a result of appropriate decision. At that, the flexible nature of the standard of evidence «sufficient reason», which consists in the required measure conviction the appropriate standard from the circumstances of the specific criminal proceedings, allows you to assert its suitability for Making a wide range of procedural decisions.

Standard of proof «sufficient reason» is used for adoption of such procedural decisions: on the application of certain measures to ensure criminal proceedings; in addressing the issue of applying precautionary measures as a variety of measures to ensure criminal proceedings; in addressing the issue of individual investigative (detective) actions; in addressing the issue of granting permission for secret investigative (detective) actions and deciding on the use of the results of unspoken investigative actions in other criminal proceedings; when deciding on the placement of the person in the receiver-allocator for children (Part 4 art. 499 of the Criminal procedural code of Ukraine).

Keywords: standard of proof, sufficient reason, US Supreme Court, European Court of Human Rights, evidence, criminal proceeding.

Стаття надійшла до редакції журналу 21.05.2019.